

Wat studenten nu eigenlijk in de bibliotheek doen

John Mackenzie Owen heeft in zijn jaren als docent veel waardering van zijn studenten gekregen voor zijn onderhoudende en inspirerende (werk)colleges. Deeltijd masterstudent Leen Liefsoens schetst hoe het er in zijn laatste colleges als hoogleraar Documentaire Informatiewetenschap aan de Universiteit van Amsterdam aan toe ging. Zo gunt ze ons een blik in het onderzoeksproces en de manier waarop Mackenzie Owen zijn studenten stuurt en enthousiasmeert.

Leen Liefsoens

‘We gaan een onderzoek uitvoeren. Ik heb het thema “de relatie tussen studenten en hun bibliotheek” in gedachten. De rest is aan jullie.’ Zo begon John Mackenzie Owen in februari van dit jaar de integratiemodule Culturele Informatiewetenschap, een van de laatste vakken die hij doceerde aan de masteropleiding van de UvA voor hij met emeritaat zou gaan. Eind mei werd het vak, juist vanwege dit feit, afgesloten met een borrel. De tussentijdse tijd werd besteed aan het uitdenken van de onderzoeksmethode, literatuuronderzoek, het opstellen en afnemen van vragenlijsten, analyseren, schrijven, en dit allemaal onder het toezien van Mackenzie Owen. En ook al werden we – zijn studenten – in het diepe gegooid, hij stuurde ons met zijn typerende enthousiaste betogen die kant op waar hij met het onderzoek naartoe wilde.

Existentieel probleem

‘Als kennis delen geen probleem is, hebben bibliotheken het probleem dat er geen probleem is om op te lossen. Dat is een existentieel probleem.’ Een uitspraak van Mackenzie Owen uit de presentatie die hij gaf op 23 november 2010 ter ere van het 450-jarig bestaan van Stadsarchief en Athenaeumbibliotheek Deventer. Deze presentatie vormde de aanleiding van het artikel ‘De Nederlandse Bibliotheek voor het Onderwijs’ in *InformatieProfessional* nummer 4 van dit jaar.

In dit artikel heeft Mackenzie Owen het over de overbodige bibliotheek. Het valt hem op dat universiteitsbibliotheken vaak vol zitten met werkende studenten. ‘Het ziet er werkelijk prachtig uit, al die nijvere mensen in de bibliotheek.’ Hij vraagt zich echter af wat de relatie is tussen de

mensen en de bibliotheek waarin ze zich bevinden. Hij vermoedt dat die relatie er vaak nauwelijks is, maar dat weet hij niet zeker, omdat er bij gebruikersonderzoeken nooit gekeken is naar wat de studenten concreet *doen* als ze in de bibliotheek werken. Dat gebrek leidde tot het thema van ons onderzoek. Al kwamen mijn medestudenten en ik daar dus pas achter nadat we het betreffende artikel hadden gelezen en nadat we door Mackenzie Owen al waren geïnstrueerd over de insteek van het onderzoek.

Richt je op feiten

Na het bepalen van het onderzoeksthema gaf Mackenzie Owen ons na het eerste college huiswerk mee: nadenken over de onderzoeksvraag en het beredeneerd formuleren van voorkeuren voor een onderzoeksmethode. Een wiki en een gezamenlijke mindmap waren onze digitale hulpmiddelen. Vanaf het begin kregen we de instructie ons te richten op feiten. Er zijn weliswaar verschillende gebruikersonderzoeken afgenomen onder studenten, maar deze onderzoeken zijn meestal gericht op verwachtingen van de gebruikers of hun tevredenheid, maar niet op de feitelijke activiteiten. ‘Niet wat vinden de studenten van de bibliotheek, maar wat doen de

Wie is...

Leen Liefsoens werkt als documentair informatiespecialist bij de bibliotheek van De Haagse Hogeschool en volgt de master Culturele Informatiewetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. Leen blogt op persoonlijke titel op 2.0 Drops: leenlief.web-log.nl.

Goethes ideeën over hoe je de wereld moet waarnemen om tot (zo objectief mogelijke) kennis van die wereld te komen, gelden nog altijd, gaf Mackenzie Owen zijn studenten mee.

als natuurwetenschapper en wetenschapstheoreticus. ‘Zijn ideeën over hoe je de wereld moet waarnemen om tot (zo objectief mogelijke) kennis van die wereld te komen, gelden nog altijd,’ gaf Mackenzie Owen ons mee. Wetenschap is een kwestie van ervaring opdoen in een kritische houding zodat foute waarnemingen worden herkend. De waarnemingen die werden gedaan tijdens de verkenningsfase, werden dan ook uitgebreid geanalyseerd in het daaropvolgende college. ‘Zijn er zaken die we veronderstellen (theorieën) en zaken die we nog moeten opnemen in onze vragenlijst (testen)?’ was de inleidende vraag van Mackenzie Owen. Zijn antwoord had hij al klaar nadat hij de waarnemingsverslagen op de wiki had gelezen. Ook de vragenlijst was van zijn hand, maar wel gebaseerd op onze deelvragen en waarnemingen.

Ongezouten kritiek

Na het afnemen van de vragenlijsten gingen drie groepen afzonderlijk aan de slag. De eerste groep hield zich bezig met de inleiding en het literatuuronderzoek, de tweede groep met de analyse van de vragenlijsten en de derde groep met de conclusies van het onderzoek. Op onze producten volgde Mackenzie Owens ongezouten kritiek: ‘Let op met het woordje “maar”, dit geeft een waardeoordeel en dat moet je vermijden in de analyse.’ Aan de hand van de resultaten zijn we tot twee contradictoire opvattingen gekomen. Die kunt u lezen in het onderzoeksrapport dat wordt gepubliceerd zodra er een redactieslag heeft plaatsgevonden, uitgevoerd door Mackenzie Owen. ‘Maar ik zal niets meer aan de inhoud veranderen’, heeft hij ons verzekerd.

De inmengingen van Mackenzie Owen in het onderzoek leidden enerzijds tot frustraties – ‘Het was toch ons onderzoek?’ – maar anderzijds ook tot nieuwe inzichten en kennis. We voelden ons vereerd om door een ‘oude rot in het vak’ klaargestoomd te worden voor de volgende fase in onze academische carrières: de masterscriptie. Zelf zal ik zijn prikkelende en heldere colleges missen. Op 10 november vindt zijn afscheidscollege plaats en dat zal ongetwijfeld – kenmerkend voor Mackenzie Owen – bescheiden provocerend zijn. Ik kijk ernaar uit! <

studenten in de bibliotheek,’ aldus Mackenzie Owen. De onderzoeksvraag werd in het tweede college vastgesteld: ‘Wat doen studenten in de bibliotheek en wat is de relatie daarvan met de aangeboden diensten?’

Het bedenken van de deelvragen was de volgende stap. ‘Vergeet niet deze te toetsen aan beredeneerbaarheid en relevantie,’ was het advies van Mackenzie Owen. Bij het inventariseren van deze deelvragen in het volgende college, nam hij de whiteboard stift ter hand om schematisch weer te geven dat het op de eerste plaats gaat om het achterhalen wat de studenten in de bibliotheek doen. Daarna pas kan doorgeredeneerd worden over zaken als verschillen tussen universiteiten en hogescholen en de gevolgen van de onderzoeksresultaten voor bibliotheken. ‘We gaan het gedrag van studenten verklaren door te kijken naar hun bibliotheekervaring, hun demografische gegevens, de technische voorzieningen en sociale factoren. Dit noemen we een verklaringsmodel,’ doceerde Mackenzie Owen.

Johann Wolfgang von Goethe

Het werd tijd om ons te gaan concentreren op de onderzoeksmethodiek. De belangrijkste methode voor het verzame-

len van de onderzoeksgegevens werd een vragenlijst. Maar er werd ook een verkenning van de onderzoeksbibliotheken ingelast. Bij het vaststellen van die onderzoeksbibliotheken en het samenstellen van de groepjes waarin we zouden gaan werken, verliet Mackenzie Owen enigszins sceptisch de ruimte, dat mochten we zelf regelen. We kwamen er ook zonder hem al snel uit. Het onderzoek zou plaatsvinden in vier universiteits- en drie hogeschoolbibliotheken in het land.

Maar voordat we verder gingen met het uitvoeren van het onderzoek, legde Mackenzie Owen nogmaals de nadruk op een inductieve onderzoeksmethode door ons te laten kennismaken met de ideeën van Johann Wolfgang von Goethe, dichter en schrijver, maar in zijn tijd tevens bekend

‘John Mackenzie Owen stuurde ons met zijn typerende enthousiaste betogen die kant op waar hij met het onderzoek naartoe wilde’